

Стопански
факултет

Социално- икономически а н а л и з и

Книга 1/2016 (9)

Виктория Пенева, Еванета Ефтимова

РОЛЯТА НА БЪЛГАРИЯ В МЕЖДУНАРОДНИТЕ ИНВЕСТИЦИОННИ ПРОЕКТИ

THE ROLE OF BULGARIA IN THE INTERNATIONAL INVESTMENT PROJECTS

Abstract: The economy of Bulgaria functions on the principles of the free market, having a large private sector and a smaller public one. Bulgaria is an industrialized upper-middle-income country according to the World Bank. We can make a point of last decade of Bulgarians development. Bulgaria has been one of the fastest growing Eastern European economies. It is a member of the European Union since 2007.

Keywords: foreign investments, Europe, economy of Bulgaria, investment environment.

Чуждестранните преки инвестиции са показатели за оценка на инвестиционната среда, а по своята същност са финансови средства, вложени за закупуване на ДМА, патенти, търговски марки, know how, ценни книжа, реконструкция и разширяване на съществуващи ДМА и др.

Страната ни провежда политика на отворени врати за чуждестранните инвестиции, тъй като те са свързани с трансфериране на иновации, знания и опит. Също така допринасят за нарастване на производството, конкурентоспособността, заетостта на работната сила, нейната квалификация, жизнения стандарт.

Първо ще разгледаме факторите, които стимулират чуждите инвестиции в България. Насочеността и стабилността на инвестициите зависят от глобалните тенденции и от инвестиционния климат в страната, към която са насочени, а именно България. От съществено значение са конкретните социално-икономически, административно-юридически и организационно-управленски предпоставки в страната като: БВП; покупателна способност на населението; способност на правителството да регулира ЧПИ чрез предоставяне на възможност на чуждестранния инвеститор за достъп до пазара, за възвръщаемост на инвестирания капитал, за лоялна конкуренция, за лесно обръщане на валутата от един вид в друг и др. А също и членството на България в НАТО и ЕС, което предизвиква по-голямо доверие и интерес сред чуждестранните инвеститори.

Основните фактори за привличане на инвестиции в страната ни са:

- ✓ устойчиво развитие на страната и региона;
- ✓ наличието на развит пазар и добър инвестиционен климат;
- ✓ наличието на природни и човешки ресурси;
- ✓ развити транспортна, логистична и телекомуникационна инфраструктура;
- ✓ макроикономическа стабилност, поддържана от стабилни валутни курсове и нисък темп на инфлация;
- ✓ потенциал за ръст на производителността;

- ✓ пълна отвореност за ЧПИ;
- ✓ конкурентна цена на работната сила и по-ниски производствени разходи;
- ✓ стратегическо географско положение.

Второ, ще разгледаме факторите, ограничаващи чуждите инвестиции в България. Безспорен фактор, ограничаващ ЧПИ не само в България, а и по целия свят, е глобалната криза. В момента обаче в България са налице множество критерии, по които страната ни изостава и губи доверие на важни инвеститори. У нас инвеститорите срещат редица препятствия като например:

- ✓ тежки регулаторни и лицензионни режими;
- ✓ недостатъчно гъвкав пазар на труда;
- ✓ недобри антикорупционни мерки;
- ✓ сложна бюрократична система;
- ✓ обременителни тарифни и митнически бариери.

Мерките, които могат да бъдат предприети за привличане на чуждестранни инвестиции, са:

- ✓ промени в съдебната и административната система;
- ✓ уеднаквяване на българското законодателство с това на Европа;
- ✓ намаляване на престъпността и корупцията.

Най-общо, на страната ни ѝ е необходима политика, преследваща силно ускорени темпове на икономически растеж с цел преодоляване на пропастта, която ни разделя от повечето развити европейски държави.

Влиянието на чуждите инвестиции за повишаване на конкурентоспособността на българската икономика се дефинира в следните приоритетни сектора: селско и горско стопанство, туризъм, информационни и комуникационни технологии (ИКТ) и енергетика.

Инвестициите в селското и горското стопанство през последните години обаче представляват много нисък процент от общите инвестиции в страната. Обезпокояваща е тенденцията на спад. Друг сектор, в който страната ни има сериозни перспективи, е туризмът, в който през последните години се инвестира значително повече. Основните пречки пред този сектор са ниските работни заплати, сезонната заетост и големият дял от отрасъла, попадащ в „сивата“ икономика. ИКТ е бързо развиващ се сектор не само в Европа, но и у нас. Страната ни представлява интерес за чуждите инвеститори в този сектор не само предвид високото ниво на технологична експертиза, а и предвид по-ниските разходи за разработка и предоставяне на комплексни услуги от страна на софтуерните фирми. Сред приоритетните отрасли на българската икономика е и енергетиката. Безспорно България все е още е силен енергиен център в Европа, предвид географското си положение. Страната ни обаче закъснява с монополизацията и модернизацията на този сектор.

Влиянието на преките чужди инвестиции се свежда не само до преките финансови потоци, но и до капиталовия ефект от трансфера на технологии, ноу-хау и други активи на международния бизнес.

Чуждите преки инвестиции съдействат за:

- ✓ реструктуриране на производството;
- ✓ широко въвеждане на иновации;
- ✓ прилагане на ефективни системи на управление и маркетинг;
- ✓ засилване на връзките между местните производители и чуждите компании;
- ✓ снижаване на производствената стойност и повишаване качеството на продукцията;
- ✓ развитие на предприемачеството;
- ✓ заместване на вноса с местно производство;
- ✓ нарастване на износа на висококачествени стоки.

През последните години страната ни се стреми не толкова към обема на инвестициите, а качеството на инвеститорите и техния капацитет да създават бизнес с висок експортен потенциал, високо платени работни места и силни български марки.

Във фиг. 1 са посочени преките инвестиции в страната за януари – декември 2015 г., отчетени съгласно принципа на първоначалната посока на инвестицията, възлизат на 1575,1 млн. евро (3,5% от БВП), като са по-високи с 289,8 млн. евро (22,5%) спрямо януари – декември 2014 г. (1285,4 млн. евро; 3% от БВП). Преките инвестиции в чужбина за януари – декември 2015 г. възлизат на 64,9 млн. евро, при 449,4 млн. евро за януари – декември 2014 г.

	2014 г.						2015 г.						2015 г./2014 г.
	I трим.	II трим.	III трим.	ноември	декември	ян.-дек.	I трим.	II трим.	III трим.	ноември	декември	ян.-дек.	януари-декември
Преки инвестиции, нето	-266.9	-188.3	111.5	-248.3	-49.0	-836.0	-600.3	-338.5	-392.9	-73.3	32.7	-1510.2	-674.3
Преки инвестиции в чужбина*	127.0	213.8	187.5	-29.6	20.0	449.4	30.5	11.1	-65.2	49.3	39.5	64.9	-384.5
Дялов капитал	15.8	49.9	158.0	-1.9	3.9	222.8	19.4	26.9	23.7	6.9	5.7	88.5	-134.3
Реинвестиране на печалба	0.7	0.7	-9.9	-23.2	-2.6	-37.1	-15.9	1.4	-2.3	0.0	0.0	-16.8	20.3
Дългови инструменти	110.5	163.2	39.5	-4.4	18.7	263.7	27.0	-17.3	-86.6	42.5	33.8	-6.8	-270.6
Преки инвестиции в страната	393.8	402.2	76.0	218.8	69.0	1285.4	630.8	348.6	327.7	122.6	6.9	1575.1	289.8
Дялов капитал	101.1	4.6	291.2	50.3	95.1	577.2	95.2	-32.0	875.9	44.9	119.8	1133.6	556.3
Реинвестиране на печалба	42.2	38.8	45.8	13.4	13.4	167.1	214.6	234.3	141.8	17.8	17.8	644.1	477.0
Дългови инструменти	250.5	358.8	-261.0	155.1	-39.5	541.0	321.1	147.3	-690.0	59.9	-130.8	-202.5	-743.6

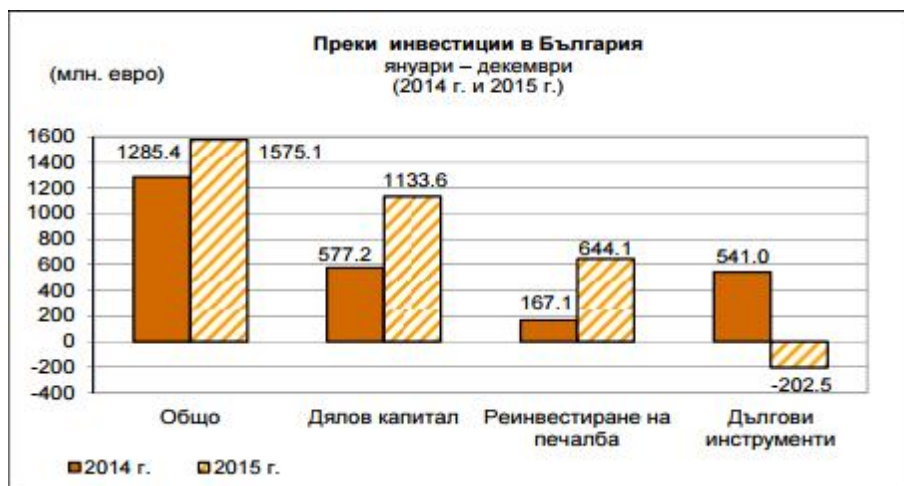
Фигура 1. Преки инвестиции в страната за 2014 – 2015 г.

Дяловият капитал (преведени/изтеглени парични вноски в/от капитала и резервите на български дружества, както и постъпления/плащания по сделки с недвижими имоти в страната) възлиза на 1133,6 млн. евро за януари – декември 2015 г. Той е по-голям с 556,3 млн. евро (96,4%) от дяловия капитал, привлечен през същия период на 2014 г. (577,2 млн. евро).

Постъпленията от инвестиции на чуждестранни лица в недвижими имоти са 72,5 млн. евро, при 119,9 млн. евро за януари – декември 2014 г. По страни – най-голям дял в инвестициите в недвижими имоти имат Русия – 27,1 млн. евро (37,5% от общия размер за периода) и Лихтенщайн – 14,9 млн. евро (20,6%).

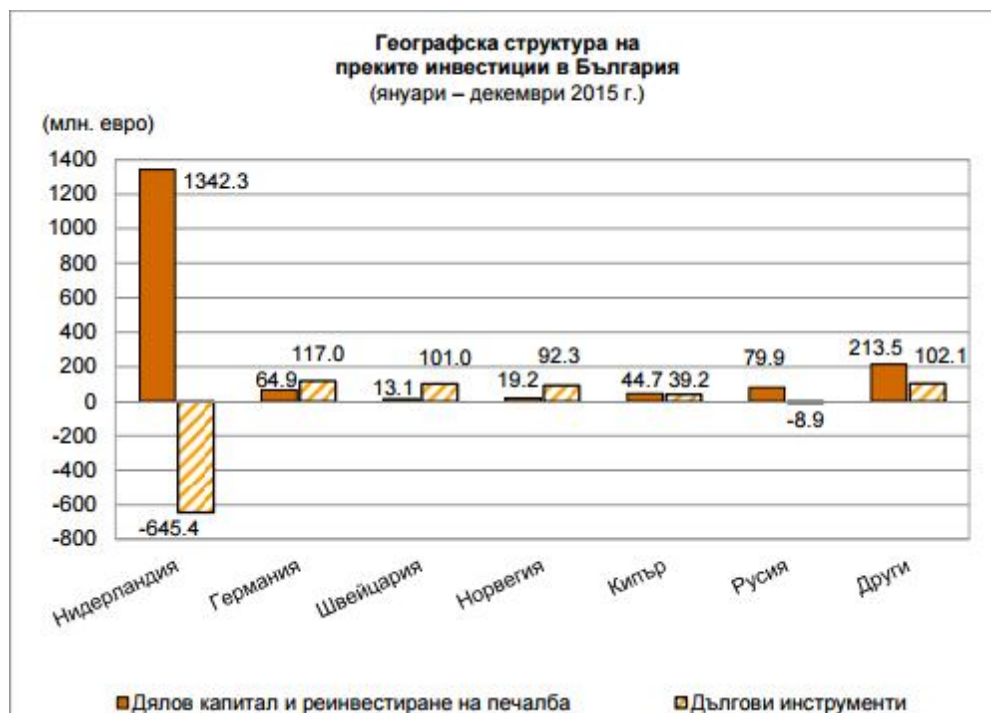
Реинвестиране на печалбата, показваща дела на чуждестранните инвеститори в текущата печалба или загуба на дружеството, намалена с изплатените дивиденди, възлиза на 644,1 млн. евро за януари – декември 2015 г., при 167,1 млн. евро за същия период на 2014 г.

За януари – декември 2015 г. Дълговите инструменти (промяната в нетните задължения между дружествата с чуждестранно участие и преките чуждестранни инвеститори по финансови, облигационни и търговски кредити) са отрицателни, в размер на 202,5 млн. евро, при положителна стойност от 541 млн. евро за януари – декември 2014 г.

Фигура 2. Преки инвестиции в страната по компоненти за 2014 – 2015 г.

От фиг. 3 е видна географската структура на преки инвестиции в страната. Най-големите преки инвестиции в страната за януари – декември 2015 г. са от Нидерландия (696,9 млн. евро). Това е трайна тенденция и се обяснява с това, че в Нидерландия има правна форма, наречена В. V., и всички компании под такава регистрация на практика са офшорни. Собствениците на много от големите български фирми са регистрирани именно под тази форма заради данъчните облекчения. Други страни, откъдето основно идват инвестиции в България, са Швейцария, Норвегия, Кипър и Русия. За сметка на това за периода се вижда нетен отлив на инвестиции от Германия. Изтеглянето на инвестиции е под формата на дългови инструменти, което означава, че немски фирми са си върнали кредити, които са отпуснали преди на свои дъщерни дружества в България.

Фигура 3. Географска структура на преки инвестиции в страната за 2015 г.

Динамиката на преките чуждестранни инвестиции в България през периода 1996 – 2014 г., показани на фиг. 4, възлизат на 43,7 млрд. евро. В условията на хиперинфлация и криза в реалния сектор между 1996 – 1999 г. чуждите инвестиции са минимални. Преките чуждестранни инвестиции надхвърлиха 1 млрд. евро едва след стабилизирането на икономиката през 2000 г. Интересът към България като инвестиционна дестинация достига своя пик в периода 2006 – 2008 г., като над 50% от всички преки чуждестранни инвестиции за целия период 1996 – 2014 г. са направени в периода 2005 – 2008 г. В периода след настъпването на глобалната финансова криза, притокът на чужди капитали към страната ни се свива съществено. В периода 2010 – 2014 г. чуждите инвестиции възлизат на малко над 1 млрд. евро годишно.

Фигура 4. Преки чуждестранни инвестиции в страната за периода 1996 – 2014 г.

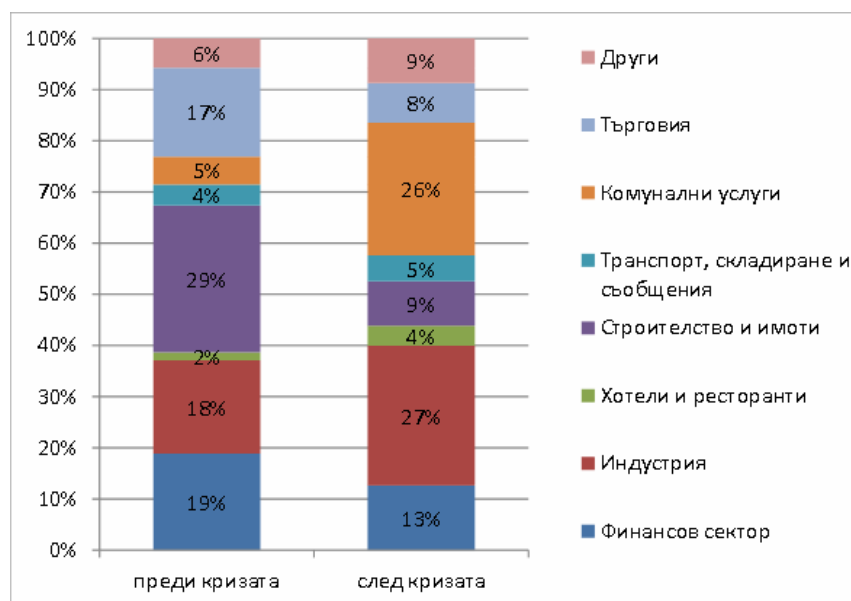
Присъединяването на България към ЕС увеличава значително интереса на международните институционални инвеститори към нея. Чуждите инвеститори използват както потенциала на вътрешния пазар чрез инвестиции в строителство, недвижими имоти, търговия, така и експортния потенциал на страната чрез инвестиции в експортноориентирани индустриални предприятия. Като абсолютен връх на инвестиционния интерес към България се посочва 2007 г., когато преките чуждестранни инвестиции надхвърлят 1600 щ. д. на човек от населението. След настъпването на глобалната криза обаче интересът на чуждите инвеститори към България намалява значително, като през 2013 г. чуждите инвестиции в България паднаха до 200 щ. д. на човек от населението.

Във фиг. 5 се вижда разпределението на преките чуждестранни инвестиции в България по икономически сектори за периода 1996 – 2014 г. Около 25% от всички преки чужди инвестиции в България за периода 1996 – 2014 г. са вложени в строителство и недвижими имоти, в които са инвестирани общо 10,8 млрд. евро. На второ място като притегателен център за чуждите инвеститори е индустрията. В добивната и преработващата промишленост са инвестирани общо 8,8 млрд. евро или 20% от всички преки чужди инвестиции за годините след 1996 г. Финансовият сектор е успял да привлече 7,7 млрд. евро или 18% от всички чужди капитали за изследвания период, което го поставя на трето място по привлекателност след строителството и индустрията. Около 15% от чуждите капитали са предназначени за фирми, занимаващи се с търговия, в които са инвестирани 6,7 млрд. евро. Във фирми, предоставящи комунални услуги, са инвестирани 10% от постъпилите финансови средства или 4,2 млрд. евро. Бизнесът, занимаващ се с транспорт, складиране и съобщения привлича 4% от чуждите инвестиции за целия период след 1996 г., а в хотели и ресторанти са вложени 900 млн. евро или 2% от всички чужди капитали в периода.

Фигура 5. Разпределение на преките чуждестранни инвестиции в България по икономически сектори 1996 – 2014 г.

Фиг. 6 показва разпределение на преките чуждестранни инвестиции в България по икономически сектори „преди“ и „след“ кризата. В периода след кризата относително по-малко чужди инвестиции се насочват към фирми в търговията, строителството, имотите и финансовия сектор в сравнение с периода преди настъпването на кризата (близо 29% от чуждите инвестиции в периода 1998 – 2008 г. са били насочени в сектора на строителството и недвижимите имоти в сравнение с 9% в периода 2008 – 2014 г.). За сметка на това се увеличава дялът на инвестициите в индустрията, концентрирайки 27% от привлечения капитал след 2009 г., комуналните услуги, хотелите и ресторантите, както и фирмите, занимаващи се с транспорт, складиране и съобщения.

Фигура 6. Периодът „преди кризата“ обхваща 1998 – 2008 г., а „след кризата“ – 2009 – 2014 г.

Фиг. 7 показва преките чуждестранни инвестиции в България по източници за периода 1996 – 2014 г. Най-големите източници на преки инвестиции в България са Нидерландия (16%), Австрия (14%), Гърция (8%), Великобритания (6%) и Германия (6%). Оказва се, че страните в еврозоната освен основен търговски партньор на България са и водещият чуждестранен инвеститор в българската икономика.

	в млн. евро			структура (%)		
	1996-2008	2009-2014	общо	1996-2008	2009-2014	общо
Общо	34905	8795	43700	100%	100%	100%
Нидерландия	3584	3440	7023	10%	39%	16%
Австрия	5524	421	5945	16%	5%	14%
Гърция	3387	194	3581	10%	2%	8%
Великобритания	2886	-281	2605	8%	-3%	6%
Германия	2227	191	2417	6%	2%	6%
Кипър	1769	335	2104	5%	4%	5%
Русия	947	1015	1962	3%	12%	4%
Швейцария	1020	603	1623	3%	7%	4%
САЩ	1271	334	1605	4%	4%	4%
Италия	1135	354	1489	3%	4%	3%
Чехия	946	417	1363	3%	5%	3%
Унгария	1172	187	1359	3%	2%	3%
Франция	759	526	1285	2%	6%	3%
Белгия	573	467	1039	2%	5%	2%
Испания	975	-102	873	3%	-1%	2%

Фигура 7. Преки чуждестранни инвестиции в България по източници

Нека разгледаме и обема на българските инвестиции, който е в пъти по-малък в сравнение с притока на капитали в нашата страна.

За последните десет години 51% от българските инвестиции зад граница отиват в страни членки на ЕС. Други 25% са инвестирани в държави от региона от Централна и Източна Европа, които не са членки на ЕС. Близко 9% са инвестициите в други страни като САЩ, Швейцария, Индия и Китай.

Разбивката по страни показва, че за последните десет години в рамките на ЕС страната е инвестирала най-много в следните пет държави – Италия (185 млн. евро), Румъния (177 млн. евро), Люксембург (95 млн. евро), Германия (86 млн. евро) и Великобритания (77,6 млн. евро).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Преките чуждестранни инвестиции са изключително важни за икономиката на дадена страна. Често се приемат като „универсално лекарство“ срещу огромния дефицит в платежния баланс. Те спомагат за влизане на капитали, ресурси, производствени мощности и know how в страната, където се инвестира; за разкриване на повече и по-добри работни места.

През последните години настъпват значителни промени в състоянието на националната икономика – преразпределя се пазарът на банковите услуги, въвеждат се международни стандарти за финансови отчети, стартират и се развиват дружества със специална инвестиционна цел, ускорено се развива пазарът на недвижими имоти. Все по-голям брой чуждестранни инвеститори инвестират в бизнес центрове, логистични и индустриални паркове.

ПОЛЗВАНИ ИНТЕРНЕТ ИЗТОЧНИЦИ

[1] <http://www.bnb.bg/>

[2] <http://www.iwatchbulgaria.com/>

[3] <http://investbg.government.bg/bg>